

*Бабич М. Є.,**старший викладач кафедри іноземних мов
Національного транспортного університету
<https://orcid.org/0009-0009-3012-0824>**Слива Т. В.,**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри мовознавства та методики викладання іноземних мов
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
<https://orcid.org/0009-0004-3079-2982>*

АСОЦІАТИВНО-СЕМАНТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ СЛІВ У МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ (НА ПРИКЛАДІ СЛОВА *ЛІТО* В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ)

Анотація. Дослідження асоціативно пов'язаних слів є актуальним напрямом сучасної лінгвістики. Одним із об'єктивних факторів, завдяки яким асоціати об'єднуються навколо слова-стимулу, є наявність спільної семантики.

Метою цього дослідження є виявлення універсальних та специфічних рис української та британської мовних картин світу шляхом аналізу особливої парадигми – асоціативно-семантичної групи зі словом *літо* / *summer* в ролі каузема.

За допомогою дефініційно-логічного, компонентного та ремотиваційного аналізу в семантичній структурі лексеми виявлено такі ознаки: темпоральні («відрізок часу», «слідування в часі»), квалітативно-темпоральні («температурний режим», «вид опадів», «тривалість світлового дня») та квалітативно-предметні («людина», «живі істоти (не люди)», «рослини»).

Через семи, що репрезентують ці ознаки, встановлений семантичний зв'язок між каузею та рефлексемами. Гіперсема каузема в семантичній структурі асоціативно-рефлексем функціонує як диференційна семантична ознака (гіпосема); і навпаки, родові семи рефлексем ідентифікуються як видові семи в структурі каузема.

Отже, подібність семантики вихідного слова в українській та англійській мовах визначає подібність структури та складу відповідних асоціативно-семантичних груп. Наявні відмінності полягають у: 1) кількості рефлексем, що належать до певних денотативних зон, що зумовлено передусім екстралінгвістичними факторами (найбільш характерними кліматичними умовами та географічними особливостями України та Великобританії); та 2) особливостях експлікації відповідних інтегральних ознак у дефініціях каузема та її рефлексем.

Результати аналізу надають додаткові докази того, що світосприйняття носіїв мови впливає на семантику мовних одиниць та їхні асоціативні зв'язки. Подальші дослідження будуть присвячені зіставному аналізу асоціативно-семантичних зв'язків інших сезонних лексем.

Ключові слова: лексико-семантична парадигма, асоціативно-семантична група, каузема, рефлексема, гіперсема.

Постановка проблеми. У мовній картині світу відображені неповторність, специфіка, з якою народ – носій мови сприймає

навколишній світ. Кожна мова по-своєму «зображує» дійсність, отже спосіб її концептуалізації є національно детермінованим. Виявлення універсальних і специфічних особливостей мовних картин світу, їх співвідношення з концептуальними картинками світу є одними з найактуальніших завдань сучасного мовознавства, про що свідчать численні наукові розвідки послідовників В. фон Гумбольдта, Е. Сепіра, Б. Ворфа, серед яких В. Бурбело, І. Голубовська, Н. Данилюк, С. Єрмоленко, В. Жайворонко, І. Заремська, Н. Клименко, М. Кочерган, Л. Лисиченко, О. Селіванова, О. Хорошун та ін. І. Заремська зазначає: «Мова – це дзеркало, яке знаходиться між світом і людиною, за допомогою якого ми можемо пізнати найважливіші властивості світу. У ньому відображені не лише реальний світ й умови життя, але й суспільна самосвідомість народу, його менталітет, національний характер, спосіб життя, традиції, звичаї, мораль, система цінностей, світовідчуття, бачення світу». [1, с. 396].

Одним із ключових компонентів мовної картини світу є лексика, оскільки саме вона є інструментом категоризації позамовної дійсності. Лексеми не лише позначають відповідні об'єкти, а й виділяють їхні ознаки, релевантні для носіїв мови, таким чином фіксуючи особливості світосприйняття мовців. У лексичних значеннях слів відбиваються знання носіїв мови про світ, а системність словникового складу зумовлюють предметно-логічні зв'язки предметів навколишнього світу.

Окрім того, важливим чинником, що впливає на сприйняття дійсності, є асоціації. На їх основі виникають переносні значення слова, в них знаходять відображення культурні коди, фонові знання тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми. Наразі мовознавці активно досліджують слова, що мають асоціативні зв'язки. Лексикологи й семасіологи, продовжуючи традиції Б. Бурдона, Г. Вудроу, Ф. Ловелла, Дж. Міллера, Дж. Лайонза, А. Круза та ін., аналізують семантичні відношення між словом-стимулом та його асоціатами. У межах комунікативної семантики досліджують роль асоціацій у процесі породження і сприйняття тексту (Дж. Сёрль, Й. Кенетт, Г. Стормс, А. Загнітко, Л. Засекіна, С. Засекін, Т. Єщенко та ін.). Когнітивісти розглядають асоціативно-семантичне поле як засіб вербалізації концептуальної картини світу (С. де Дейне,

Р. Лангакер, Ф. Бацевич, С. Мартінек, О. Селіванова та ін.). Дослідження мовної особистості так само неможливе без аналізу вербальних асоціацій (Ф. Бацевич, С. Ігнат'єва, Т. Крига Т. Космеда, В. Папіш та ін.).

Отже, дослідження асоціативно пов'язаних слів є актуальним напрямом сучасної лінгвістики загалом та лінгвістичної семантики зокрема. Так, лінгвісти та психолінгвісти визначають об'єктивні фактори, завдяки яким асоціати об'єднуються навколо слова-стимулу. Одним із них є наявність спільної або частково подібної семантики. Ідея щодо наявності семантичної близькості між членами асоціативних рядів має підстави, проте це не означає, що будь-які асоціати мають спільні компоненти значення. Зважаючи на це, під час дослідження асоціативно зв'язаних слів стали використовувати запропоноване Ш. Баллі поняття «асоціативне поле» на позначення набору асоціатів одного вихідного слова (слова-стимулу). Як і будь-яке поле, воно має ядро й периферію різного ступеня віддаленості, де розміщені стереотипні й низькочастотні (індивідуальні, іноді навіть унікальні) асоціації.

Особливе місце серед стандартних асоціацій посідають асоціації, що виникають на основі семантичних зв'язків, передусім ті, що ґрунтуються на відношеннях суміжності або подібності, відображених в семантиці слів-асоціатів й зумовлених відношеннями між явищами позамовного світу. Саме ці зв'язки є передумовою для виникнення переважної більшості вербальних асоціацій, що виникають у носіїв мови під час мовленнєвого спілкування або експериментів. Як зазначав Ф. де Соссюр, «...асоціація може зближувати слова, пов'язані між собою лише смыслом» [2, с. 133]. Асоціативний зв'язок так чи так присутній у всіх традиційних лексичних парадигмах (омонімічній, синонімічній, антонімічній, гіперо-гіпонімічній, меронімічній), а також пов'язує лексико-семантичні варіанти багатозначного слова. Окрім того, в мові існує лексико-семантична парадигма, у формуванні якої особливу роль відіграє асоціація – це асоціативно-семантична група (АСГ). Її специфіка полягає в тому, що, будучи частиною асоціативного поля, як і будь-яка інша лексична парадигма, вона об'єднує граматично однорідні лексеми, в семантичній структурі яких наявні однакові елементи. При цьому гіперсема вихідного слова (кауземи) в семантичній структурі асоціатів (рефлексем) репрезентує диференційну семантичну ознаку, тобто є гіпосемою, і навпаки, родові семи рефлексем у складі кауземи є семемами видовими. Склад АСГ визначають передусім за допомогою нескерованого асоціативного експерименту, дефініційного та компонентного аналізу, а в подальшому уточнюють (коригують) із застосуванням скерованого експерименту.

Формування мети статті. Метою нашого дослідження є визначення складу й структури АСГ із каузею літо в українській та англійській мовах, що дозволить зробити висновки про те, як сприймають цю пору року українці та британці і як це сприйняття відображене в мові й мовленні.

Асоціативні зв'язки зазвичай визначають за допомогою асоціативного експерименту, але, оскільки фундаментом асоціювання може бути вживання стимулу (кауземи) й асоціата (рефлексем) в одному обмеженому контексті, семантично пов'язані слова, представлені в одному контексті, так само асоціуються, як і лексеми, виявлені за допомогою експерименту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Шляхом дефініційно-логічного, компонентного й ремотиваційного ана-

лізу в семантичній структурі каузем *літо* / *summer* виділено темпоральні ('відрізок часу' / 'time interval', 'послідовність у часі' / 'temporal sequence' та ін.), квалітативно-темпоральні ('температурний режим' / 'temperature conditions', 'вид опадів' / 'precipitation type', 'тривалість світлового дня' / 'daylight hours') і квалітативно-предметні ('людина' / 'human being', 'живі істоти (не люди)' / 'living organisms (non-human)', 'рослини' / 'plants') ознаки.

Відповідно до словникових дефініцій ядро семантичної структури назв пів року формують темпоральні ознаки, передусім 'частина / пора року' / 'part / season of the year'. Не є винятком слово *літо* – «Найтепліша пора року між весною й осінню» [3]. Згідно з Cambridge Dictionary (CD), *summer* – «The season of the year between spring and autumn when the weather is warmest, lasting from June to September north of the equator and from December to March south of the equator» [4]. Слід звернути увагу, що, на відміну від української, в англійській дефініції зазначено різницю в настанні літа в північній та південній півкулях, що є значущою для Великої Британії, яка має заморські території, розташовані в південній півкулі.

У межах цієї ознаки лексема *літо* асоціюється із назвами інших сезонів: імпліцитна сема 'основний сезон' / 'main season' пов'язує її з лексемою *зима* / *winter*, а семи 'попередній сезон' / 'previous season' та 'наступний сезон' / 'next season' – з лексемами *весна* / *spring* і *осінь* / *autumn*. Тобто в структурі кауземи можна виділити периферійні семи 'зима' (літо – основний сезон поруч із зимою), 'весна' й 'осінь' (літо – сезон між весною та осінню), що стають релевантними в контексті: *Сутінки спустилися на розпечене літньою спекою місто (коли в нас зима, в Австралії літо* (Л. Тендюк), *Сю осінь і мені достанеться поїхати кудись у тепліший край – і самому треба, і хлопцеві моєму, лікарі кажуть, треба осінь перебути десь коло теплого моря, щоб зима була коротка, а літо довші* (В. Леонтович). Взаємоасоціюються пори року й в англійській мові: *It was one of those March days when the sun shines hot and the wind blows cold: when it is summer in the light, and winter in the shade; Scarce a leaf had fallen, scarce a sprinkle of yellow mingled with the hues of summer, warned you that autumn had begun.* (Dickens).

У межах ознаки 'одиниця виміру часу' / 'unit of time measurement' каузема пов'язана з назвами літніх місяців (*червень, липень, серпень* / *June, July, August*), в семантичній структурі яких поруч із ознакою 'частина року' наявна інтегральна ознака 'частина літа', експлікована в українських дефініціях лексем *червень* та *липень* (незрозуміло, чому у визначенні слова *серпень* відсутня вказівка на пору року): *червень* – «Шостий місяць календарного року; перший місяць літа», *липень* – «Сьомий місяць календарного року; другий місяць літа» *серпень* – «Восьмий місяць календарного року» [3]. Підтвердження зв'язку кауземи з рефлексемами знаходимо в літературних творах: *На повільних хвилях часу і спеки хилитався черевом догори напіддохлий серпень. Літо – мертва пора.* (І. Роздобудько), *Ще прийде червень, але це вже компроміс весни з літом, а літо це зворот донизу, щось, як життя після сороківки.* (У. Самчук). Згідно з CD, *June* – the sixth month of the year, after May and before July; *July* – the seventh month of the year, after June and before August; *August* – the eighth month of the year, after July and before September. [4] Як бачимо, в англійському джерелі семантичний зв'язок назв сезону й місяців не експлікований у дефініції, що зумовлено різницею в диференціації пів року

в різних півкулях. При цьому у визначеннях експлікована ознака 'temporal sequence'. Підтвердження наявності асоціативно-семантичного зв'язку є такі приклади: *It was a typical summer evening in June.* (Т. Hardy).

Квалітативно-темпоральна ознака 'метеорологічні показники' в семантичній структурі кауземи конкретизована ознаками 'температурний режим' та 'вид опадів'. Ознака 'температурний режим' у слові *літо* актуалізована семою 'тепло'. Лексема *тепло* (суц.) – «2. Нагрів кого-, чого-небудь; підвищена температура чогось... 5. Тепла пора року; тепла погода» [3], перебуває в аплікативній зоні, оскільки асоціативно-семантично пов'язана також зі словом *весна* (весна так само є теплим сезоном: весняно-літній період = теплий період). Ба більше, помірне тепло характерне саме для весни, а влітку температурна ознака виявляється в найвищому ступені. Отже, рефлексемами слова *літо* передусім будуть слова, в семантичній структурі яких поруч із "температурними" семами наявні інтенсифікатори 'дуже', 'сильний', реалізовані в лексемах на позначення високої (максимальної) температури: *спека, спекота, жар, жара, жаринь, пал* тощо: *Літо всіх гарячим потом обливає, спека траву з'їла, птахи калюжі шукають* (Люко Дашвар), *Бачиш, Карусю, коли ми туди їхали перший раз, було літо, його жара лежала на дорогах* (С. Парфанович).

В англійській мові на позначення високої, але комфортної температури повітря використовують лексему *warmth*: *Insurance building centrally heated air oozed steadily from a series of concealed vents to waft summer warmth into every corner.* (J. Tanner). Значення 'the warmest' експліковане в лексемах *hot, heat, scorch* та ін: *Susceptible to summer drought and sun scorch, this turf is easily damaged by visitor pressure* (Daily Post), *Even now, he wrote, with the first heat of early summer in the middle of London* (G. Josipovici). Але здебільшого значення 'найвищий' виражають за допомогою синтагматичних партнерів на кшталт *sweltering, oppressive, searing* та ін. *In their natural state with a full fleece Cotswolds find the sweltering summer heat hard going: The high summer temperature can be oppressive.* [5]

Значущою квалітативно-темпоральною ознакою є 'вид опадів'. У семантичній структурі слова *літо* вона передусім репрезентована семою 'дощ' / 'rain', інтегральною для рефлексем, що утворюють три денотативні зони. До першої відносимо лексеми *дощ*, а також інтенсиви *дощик, злива, хлющ* тощо. Сема 'дощ' пов'язує ці лексеми з кауземою *літо*, в семантичній структурі якої вона є диференційною (літо – пора року, коли іде дощ). Оскільки цей вид опадів властивий трьом сезонам (весні, літу та осені), у дефініціях немає вказівки на пору року («1. Атмосферні опади, що випадають із хмар у вигляді краплин води» [3] / «Drops of water from clouds» [4]) проте зв'язок із кауземою може бути актуалізований в контексті: *Уночі була перша за ціле літо справжня злива* (І. Білик) / *There was not much rain in the summer and the ground was dry and dusty* (M. Duckworth). Ба більше, влітку дощ зазвичай інтенсивний та короткочасний, а весною та восени – дрібний, тривалий. Наприклад, у реченні *Але я думаю так: історія завжди собі йде, як літній дощ на Буковині – без попередження і без стриму* в слові *літній* релевантними стають саме потенційні значення 'стрімкий', 'інтенсивний'. Аналогічні приклади знаходимо й в англомовних текстах: *A hot, heavy summer rain falling, crushing the flowers and filling the air with the scent of roses* (M. Frayn), *I feel the wind on my face and the first drops of a summer rain shower falling on*

my hair (O. Appleford), *Corbett and his party reached Edinburgh in the middle of a sudden summer thunderstorm which drenched them to the skin* (P. C. Doherty), де лексема *summer* сприяє актуалізації значень 'sudden', 'strong'.

В англійській мові відповідником слова *дощик* є інтенсив *drizzle*: *It had begun to rain, the same sad summer drizzle which had greeted me at Kings Cross* (P. Haines). Слову *злива* відповідає низка лексичних одиниць, значення яких різняться з огляду на інтенсивність, тривалість опадів тощо: *downpour* ('a lot of rain in a short time' [4]), *shower* ('a short period of rain' [там само]), *cloudburst* ('a sudden heavy fall of rain' [там само]), *rainstorm* ('a weather condition with strong wind and heavy rain' [там само]) тощо: *Although there had been a light summer shower earlier in the evening* (M. Lynch, M. Lyons).

Другу денотативну зону утворюють іменники на позначення відсутності опадів: *бездощів'я* – «відсутність дощу», *засуха* – «Тривала відсутність дощу влітку, що призводить до висихання ґрунту і загибелі рослинності», *посуха* – «Брак дощу влітку, що призводить до висихання ґрунту і загибелі рослинності; засуха», *суша* – «розм. Суха, засушлива пора; суха, жарка, без дощів погода; засуха» [3] тощо. Сема 'літо' експлікована в більшості дефініцій, оскільки позначуване явище властиве саме літньому періоду. Асоціативно-семантичний зв'язок із кауземою засвідчують приклади: *Коли ж настало літо, і були жнива, і збирання всіляких плодів, пішов архієпископ Іпатіян на поля свої, на ниви і вертоградів, які раніше від бездощів'я були висохли, і знайшов на них щедрість плодів велику* (Д. Туптало), *У це ж літо була засуха, так що вигорала земля, і багато борів загоралися самі* (Л. Махновець).

У британській мовній картині світу це *rainlessness, aridity, drought*. Наведені рефлексими так само, як і українські відповідники, позначають явища, що вирізняються ступенем вияву або тривалістю, проте у визначеннях відсутня вказівка на пору року (*aridity* – «the state of being very dry and without enough rain for plants»; *drought* – «a long period when there is little or no rain» [4]). Натомість таку вказівку знаходимо в контекстах: *The dry eastern half of Britain is generally susceptible to significant periods of summer drought* (S. Sweeny), *Fitness-related performance of most traits showed strongly positive associations with reduced summer aridity at higher elevations* [5].

Дощ не єдиний вид опадів влітку. Окрім дощу, випадає град, з'являються роса та туман. На периферії семантичної структури відповідних лексем – *град, роса, туман, мла (імла), мряка, паморока* – можна виділити сему 'літо' (оскільки ці види опадів характерні для теплого періоду року, зокрема для літа). Вони утворюють третю денотативну зону, що репрезентує ознаку 'вид опадів': *Напевно, їм завдячують дерева, трави, квіти своїм буянням, ростом, бо влітку тут дощі не йдуть, лише роса спадає з ночі...* (В. Шевчук), *А обабіч полівки мінливо, химерно, наче туман над літньою рікою* (В. Дрозд), *Вже смеркало, як я увійшов у те село, – імла і темрява літня, по хатах не світилось* (М. Вовчок).

У британській картині світу це передусім *hail, dew* (*Frost and hail during spring or summer may cause damage to young growth* [6]; *The cottage gardens, crowded with flowers of every rich and beautiful tint, sparkled, in the heavy dew, like beds of glittering jewels. Everything bore the stamp of summer...* (Dickens)), окрім того в англійській мові існує низка слів на позначення туману відповідно до його густоти та причин виникнення. Для літа

найбільш характерними є *fog* – «a weather condition in which very small drops of water come together to form a thick cloud close to the land or sea, making it difficult to see» та *mist* – «thin fog produced by very small drops of water collecting in the air just above an area of ground or water» [4]: *Sometimes in the summer, the fog rolls thickly in and you can not see your hand in front* (L. Underwood), *Why is summer mist romantic and autumn mist just sad?* (D. Smith).

Ознаки 'людина' / 'human being', 'живі істоти (не люди)' / 'living organisms (non-human)', 'рослини' / 'plants' репрезентують квалітативно-предметну ознаку 'стан навколишнього світу' / 'state of the environment'.

Ознака 'живі істоти (не людина)' в лексемі *літо* представлена семою 'активізація життєдіяльності' / 'intensification of life activity'. Велика кількість живих істот асоціюється з літом (про що свідчать дані асоціативних словників та результати асоціативних експериментів): *жаби, змії, ластівки, комарі, мухи, бджоли, коники, метелики, бабки* тощо (*frogs, mosquitoes, flies, bees, grasshoppers, butterflies, dragonflies, etc.*). Це здебільшого комахи, вірогідно, з тієї причини, що коротке життя цих істот припадає саме на літо. Сема 'активізація життєдіяльності влітку' не експлікована в словникових дефініціях згаданих лексем, хоча може бути виділена в семантичній структурі як інформативно-деталізувальна. Отже, ці лексеми можуть бути включені до складу аналізованої АСГ. Про наявність асоціативно-семантичного зв'язку свідчать такі приклади: *Над труною запурхав барвистий метелик...Наче літо поверталося* (М. Білкун), *Зараз літо <...> на мене наступала всіляка лиха сила: вужі, гадюки, жаби* (В. Шевчук), *Над будинком синіло літнє небо й несамовито кружляли ластівки, сяючи білими черевцями* (Є. Кононенко).

Британці в цьому випадку згадають комах (*bumblebee, honey bee, cricket, grasshopper, butterfly, dragonfly, glow-worm*), птахів, поява яких на території Великобританії є ознакою настання літа (*swallow, swift*) або спів яких асоціюється з початком теплого сезону (*cuckoo*), а також морських мешканців, які з'являються біля берегів або на пляжах Великої Британії (*shark, seal*): *He can no more make this revue than one swallow can make a summer.* (M. Freeland), *Every summer a butterfly settles there precisely where I want to sit* ([5]), *I would find the same difficulty in putting down words for a dragonfly above a summer pond* (D. Potter), *Swifts rode high above the roof tops, screeching, swooping after summer gnats* (P. Ehrlich, S. Naem); *The songs of birds, the hum of myriads of summer insects, filled the air.* (Dickens).

Характер лексем, що утворюють цю денотативну зону, зумовлює її відкритість: до неї можуть бути віднесені всі назви представників тваринного світу, активна життєдіяльність яких припадає на літній період.

Літо також є періодом активного розвитку представників флори, що знаходить відображення в семантиці каузема, про що свідчить наявність диференційної ознаки 'період росту й цвітіння' / 'growth and flowering period': *Вона мала побачити найпередовіший колгоспний «куц» області влітку, в порі найбільшого цвітіння й вагітності всієї природи й всієї землі цієї частям і всіма благословеннями неба.* (І. Багрянний). Отже, до складу АСГ включаємо назви рослин, активний розвиток і цвітіння яких відбувається влітку (*троянда, півонія, люпин, ірис, лілія, гладіолус, мальва, соняшник, чорнобривці* тощо). У словникових дефініціях таких слів немає вказівки на певний

період часу, оскільки ця ознака не є кваліфікативною, проте можна стверджувати, що сема 'літо' представлена на периферії семантичної структури відповідних рефлексом у межах ознаки 'період активного розвитку', що підтверджують такі приклади: *Ціле літо тут палахкотітимуть троянди* (О. Гончар), *Між ними сяяли сонячними кольорами чорнобривці, а позаду них мливав зір своїм ніжним світло-голубим тоном безсмертник. Квіти навівали світлий сум за своєю домівкою, минулим літом і теплом.* (О. Овсюк); *Такі гарні мальви у нас були цього літа* (В. Чухліб).

У британців із літом найчастіше асоціюються *roses, lavender, hydrangeas, dahlias, sunflowers, foxglove, poppy, crocosmia* та ін.: *Mendip hills, and an attractive garden in which highly scented roses blossom in the summer* (M. Stone, R. Russell), *Many of the plants can be put in at any time of year, except for the dahlias. These should go in after frosts have finished in late spring / early summer* («Gardeners' World»), *One can have the pleasure of a spring display, to be replaced by summer-flowering fragrant herbs, all with a permanent backbone of evergreens such as lavender, sweet bay, cotton lavender, or rosemary* (A. Bonar).

У межах семантичної ознаки 'рослини' також виділяють сему 'плодоношення', яка представлена передусім у слові *осінь*, проте для багатьох рослин (деяких ягід, овочів та фруктів) саме літо є періодом дозрівання плодів, що не відображено в дефініціях лексем на позначення цих рослин, проте сема 'літо' наявна в їхній семантичній структурі. З огляду на це, а також на результати дистрибутивного аналізу, ми включаємо до складу АСГ гіпероніми *ягоди, фрукти, овочі, злаки / berries, fruits, vegetables, grains*, які разом із своїми гіпонімами утворюють окрему денотативну зону. *Літом усі разом збирали чорниці, суниці й лохини, потім пішла ожина.* (Н. Гуменюк) / *In the summer, strawberry sellers usually took up position around the Crimean Cannon at the side of the Council House* [5].

Квалітативно-предметна ознака 'стан людини' в лексемі *літо* реалізована в значеннях 'сезонні роботи' й 'період відпочинку'. У межах цієї ознаки з кауземою пов'язане слово *жнив* / *harvest*: *Настало літо, прийшли жнива* (І. Нечуй-Левицький) / *Conroy had had to sell his entire grain harvest of last summer* (M. Macdonald), а також слово *відпочинок* і його гіпоніми – *канікули, відпустка / vacation, holidays*: *Був нізній вечір першого дня літніх канікул* (В. Хронович), *Ну та на се літо маєте відпустку, а на прийшли – не одкараскаєтесь од мене, хоч би й хотіли* (М. Коцюбинський) / *Jamie asked whether she could make it slightly later, giving him time to finish an essay that should have been completed during the summer vacation* (J. Smith), *We only get holidays at half-terms and summer* [5]. У семантиці цих слів сема 'літо' є периферійною, а отже не експлікованою в дефініції, проте саме літо, з огляду на погодні умови, є максимально комфортним для відпочинку, тож асоціюється з ним.

Висновки з дослідження й перспективи подальших пошуків у цьому науковому напрямку. Отже, мова відображає особливості світобачення її носіїв. Загалом, схожість семантичної структури вихідного слова структура й склад АСГ з кауземою *літо* здебільшого ідентична в українській та британській мовних картинах світу. Розбіжності виявляються: 1) у кількості рефлексом, які належать до певної денотативної зони, що зумовлене передусім екстралінгвістичними факторами (наприклад, різними кліматичними (метеорологічними)

умовами або географічними особливостями); 2) в експлікації тих чи тих інтегральних ознак у дефініціях кауземі й рефлексем.

Перспективним убачається дослідження асоціативно-семантичних зв'язків інших сезонних лексем у різних мовах.

Література:

1. Заремська І. М. Мовна картина світу як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2011. Вип. 7. С. 396–402.
2. Сосюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. Київ : Основи, 1998. 324 с.
3. Словник української мови: в 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980. URL : <https://slovnuk.ua>
4. Cambridge Dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org>
5. British National Corpus. URL : <https://www.english-corpora.org/bnc/>

Babych M., Slyva T. Associative-Semantic Connections of Words in the Linguistic Worldview: A Case Study of *Summer* in Ukrainian and English

Summary. The study of associatively related words is a relevant area of modern linguistics. One of the objective factors that causes associates to unite around a stimulus word is the presence of shared semantics. The purpose of this study is to identify universal and language-specific features of the Ukrainian and British linguistic pictures of the world by analysing a particular paradigm – an associative-semantic group with the word *літо* / *summer* as the causeme.

Using definitional-logical, componential, and remotivational analysis, the following features are identified

in the semantic structure of the lexeme: temporal ('*a segment of time*', '*following in time*'), qualitative-temporal ('*temperature regime*', '*type of precipitation*', '*day length*'), and qualitative-subjective ('*human beings*', '*living organisms (non-human)*', '*plants*'). Through semes representing these features, the semantic relationship between the causeme and the reflexemes is established. The hyperseme of the causeme functions as a differential semantic feature (hyposeme) within the structure of the reflexeme; conversely, the generic semes of the reflexemes are identified as specific semes within the structure of the causeme.

Thus, the similarity in the semantics of the source word in the two languages determines the similarity in the structure and composition of the corresponding associative-semantic groups. Differences are observed: (1) in the number of reflexemes belonging to particular denotative zones, which is primarily caused by extralinguistic factors (most notably climatic and geographical conditions); and (2) in the explicit realization of certain integral features in the definitions of causeme and reflexemes.

The results of the analysis provide further evidence that the world perception of native speakers influences the semantics of language units. Future research will focus on the associative-semantic connections of other seasonal lexemes.

Key words: lexical-semantic paradigm, associative-semantic group, causeme, reflexeme, hyperseme.

Дата першого надходження рукопису
до видання: 07.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису
після рецензування: 05.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025